

МІЖНАРОДНІ КЛАСИФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК В УМОВАХ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Елькін Олександр, кандидат технічних наук, докторант, Інститут проблем виховання НАПН України, спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки, голова Ради ГО «ЕдКемп Україна», член Консультативної ради з питань сприяння розвитку системи загальної середньої освіти при Президентові України.

ORCID: 0000-0002-7050-0428

E-mail: oelkin@edcamp.ua

Рассказова Ольга, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка Лабораторії СЕН ГО «ЕдКемп Україна», професорка кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».

ORCID: 0000-0002-6431-0206

E-mail: olgarasskazov69@gmail.com

Гринько Вікторія, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри природничих та мистецьких дисциплін, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

ORCID: 0000-0001-9834-7181

E-mail: grinko2703@gmail.com

Марущенко Олег, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук Харківського національного медичного університету.

ORCID: 0000-0001-8499-7466

E-mail: oa.marushchenko@knmu.edu.ua

Дрожжина Тетяна, кандидатка педагогічних наук, провідна фахівчиня ГО «ЕдКемп Україна».

ORCID: 0000-0003-2813-4038

E-mail: tdrozhhina@edcamp.ua

У статті актуалізовано питання розвитку соціально-емоційних навичок (СЕ-навичок) у сучасному освітньому процесі. Проведено порівняння кількох ключових міжнародних рамок СЕ-навичок, зокрема рамок соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН), LifeComp, CASEL, OECD, компетентностей НУШ. Акцентовано на важливості інтеграції соціально-емоційного навчання в освітні системи різних країн, зокрема України, яка постає перед численними викликами, у тому числі наслідками війни.

Основну частину статті присвячено опису надкласифікації EASEL.LAB, яку розробив Гарвардський університет. Ця надкласифікація є інноваційним інструментом для систематизації та аналізу різних рамок СЕ-навичок, що дає змогу глибше зрозуміти взаємозв'язки між рамками, виявити спільні й відмінні риси. Методологія створення надкласифікації базується на глибокому аналізі ключових компонентів різних рамок, як-от навичок, рис, компетентностей чи атрибутів.

Для порівняння в межах нашого дослідження було обрано рамки СЕЕН, LifeComp, CASEL, OECD та НУШ з огляду на їх широку прийнятність та визнання у професійному середовищі, а також здатність репрезентувати широкий спектр СЕ-навичок. Аналіз показав, що кожна з

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

рамка має власні унікальні особливості та сильні сторони. Рамка СЕЕН, зокрема, охоплює широкий спектр навичок, орієнтованих і на етичні компоненти, яким часто не приділяють належної уваги в інших рамках.

Порівняння рамок виявило, що рамка СЕЕН охоплює всі навички та компоненти, представлені в CASEL, але додає певні елементи, наприклад, системне мислення та етичні принципи. Якщо порівняти з OECD, рамка СЕЕН передбачає додаткові навички, зокрема самоприйняття та керування емоціями. Це засвідчує комплексний характер рамки СЕЕН, орієнтованої на всебічний розвиток особистості.

Ключові слова: соціально-емоційні навички; надкласифікація Easel.lab; матриця СЕЕН; LifeComp; CASEL; OECD; НУШ; освітня реформа; розвиток особистості; емоційне благополуччя; саморегуляція; системне мислення.

INTERNATIONAL FRAMEWORKS OF SOCIAL AND EMOTIONAL SKILLS IN TIMES OF EDUCATIONAL UNCERTAINTY: IMPLICATIONS FOR EDUCATIONAL REFORM IN UKRAINE

Oleksandr Elkin, Ph.D. in Technical Sciences, Doctoral Candidate at the Institute of Education Problems of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (specialty 011 – educational, pedagogical sciences), Head of the Board of Public Organization «EdCamp Ukraine», member of the Presidential Advisory Council on Promoting the Development of the General Secondary Education System.

ORCID: 0000-0002-7050-0428

E-mail: oelkin@edcamp.ua

Olha Rasskazova, Doctor of Pedagogical Sciences, professor, Head of the SEE Learning Laboratory of Public Organization «EdCamp Ukraine», Professor Department of Social Work School Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy».

ORCID: 0000-0002-6431-0206

E-mail: olgarasskazov69@gmail.com

Viktoriiia Hrynko, Doctor of Pedagogical Sciences, professor, Professor of the Department of Natural and Artistic Disciplines, Donbas State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-9834-7181

E-mail: grinko2703@gmail.com

Oleg Marushchenko, PhD in sociology, associate professor Department of Philosophy and Social Sciences Kharkiv National Medical University
Vice Head of the Board at EdCamp Ukraine NGO

ORCID: 0000-0001-8499-7466

E-mail: oa.marushchenko@knu.edu.ua

Tetiana Drozhzhyna, PhD of Pedagogical Sciences, Leading specialist of Public Organization «EdCamp Ukraine».

ORCID: 0000-0003-2813-4038

E-mail: tdrozhzhina@edcamp.ua

The paper highlights the issue of developing social and emotional skills (SES) in the modern educational practice. It compares several key international frameworks of social and emotional skills, in particular the SEE Learning framework, LifeComp, CASEL, OECD, and the competencies of the New Ukrainian School (NUS). Special attention is paid to the importance of integrating social

and emotional learning (SEL) into the educational systems of different countries, including Ukraine, which faces numerous challenges, including the consequences of war.

The main part of the paper focuses on the EASEL Lab meta-framework developed at Harvard University. This meta-framework serves as an innovative tool for organizing and analyzing various social and emotional (SE) skills frameworks, enabling a deeper understanding of their interconnections and highlighting both shared and distinctive features. Its development was grounded in an in-depth analysis of key components across different frameworks, including skills, traits, competencies, and attributes.

For comparative purposes within this study, the SEE Learning, LifeComp, CASEL, OECD, and NUS frameworks were selected due to their widespread recognition in the professional community and their ability to capture a broad range of social and emotional (SE) skills. The analysis revealed that each framework demonstrates distinctive features and strengths. The SEE Learning framework, in particular, encompasses a wide spectrum of skills, including ethical dimensions that are often underrepresented in other frameworks.

The comparison revealed that the SEE Learning framework encompasses all the skills and components identified in the CASEL framework, while also introducing additional elements such as systems thinking and ethical principles. In comparison with the OECD framework, SEE Learning further incorporates skills not explicitly emphasized in OECD, particularly self-acceptance and emotional regulation. These findings highlight the comprehensive and integrative scope of the SEE Learning framework, which is designed to support holistic individual development.

The alignment of international frameworks with the Ukrainian educational context is a crucial factor in the successful integration of SEL into educational practice. The SEE Learning framework, which is aligned with global standards, can be effectively incorporated into Ukraine's education system to enhance educational quality and foster holistic individual development. Comparison with international frameworks enables the identification of areas for improvement and the adoption of best practices to support students' sustained and well-rounded development.

Keywords: *social and emotional skills; EASEL Lab meta-framework; SEE Learning matrix; LifeComp; CASEL; OECD; NUS; educational reform; personal development; emotional well-being; self-regulation; systems thinking.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні розвиток соціально-емоційних навичок (СЕ-навичок) є трендом у соціально-економічних і освітніх політиках розвинених країн, а СЕ-навички запотребовані в різних професійних середовищах. Стрімкий науковий прогрес у галузях психології, педагогіки і нейронаук забезпечує появу нових підходів до розуміння сутності та шляхів розвитку різних СЕ-навичок, їх класифікацій, а в дослідницькій спільноті – розгортання міждисциплінарних дискусій навколо цих питань.

Багатоаспектність наукових підходів, соціально-культурних контекстів і людських потреб щодо СЕ-навичок спричиняє різноманіття розроблених у науці їхніх рамок / фреймворків. Учені потрактовують термін «рамка» як інструмент, що допомагає організувати і впорядкувати різноманітні аспекти соціально-емоційного навчання (СЕН) у зручну для розуміння і застосування форму. Рамка не лише описує, які саме навички важливі, а й пропонує методи для їх розвитку та оцінювання. Термін «рамка» в контексті розвитку СЕ-навичок передбачає структурований, систематичний підхід до їх визначення, навчання та оцінювання. З огляду на це Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL – провідна організація в галузі СЕН) витлумачує рамку як модель, що інтегрує соціально-емоційні компетентності в усі аспекти шкільного життя – від освітніх програм до політик і практик [24]. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) розглядає поняття «рамка» як набір ключових компетентностей, що сприяють соціальному прогресу та індивідуальному розвитку [22]. The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence (LifeComp) визначає рамку як інтегровану модель, що охоплює особистісні, соціальні та навчальні компетентності, необхідні для успішного життя в сучасному суспільстві [20].

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Кожна рамка SE-навичок відображає певний освітній підхід або філософію, враховує вікові та психосоціальні особливості відповідних груп. У різних країнах, організаціях та дослідницьких об'єднаннях створюють оригінальні рамки SE-навичок, що відповідають конкретним потребам власних освітніх систем, певним культурним особливостям та соціальним контекстам. Наприклад, рамки SE-навичок, розроблені в США, можуть відрізнятися від створених у Європі чи Азії, зважаючи на різні освітні цілі та структури, задіяні в розвитку SE-навичок, а також відмінні соціальні потреби і культурні традиції.

Розроблення рамок SE-навичок забезпечує орієнтири для створення програм та інструментів навчання, оцінювання і впровадження стратегій, спрямованих на розвиток навичок, необхідних для успішної міжособистісної взаємодії, саморегуляції та емоційного благополуччя. Наприклад, підхід, запропонований CASEL, вирізняється комплексністю та інтегрованістю SE-навичок у всі аспекти шкільного життя. Це означає, що CASEL не лише характеризує ключові SE-навички, а й пропонує стратегії для їх залучення в різні шкільні контексти: освітні програми, навчальні плани, шкільну культуру, методи викладання та взаємодію між учнівством, учительством і батьківською спільнотою. Інші рамки можуть мати інший фокус, зокрема концентруватися на розвитку конкретних навичок, як-от емоційна регуляція (наприклад, Emotional Intelligence), соціальна взаємодія або навички розв'язання конфліктів (наприклад, Employability Skills). Вони можуть надавати глибші та більш спеціалізовані інструкції щодо розвитку цих конкретних навичок. Деякі рамки також розроблено для конкретних вікових груп: дошкільнят (наприклад, Sesame Workshop Global Framework for Learning), підлітків і підліток (наприклад, Developmental Assets (ages 12–18)) або молоді (наприклад, Clover Model) тощо. Кожна нова рамка може відображати новітні дослідження й відкриття щодо SE-навичок.

Наукові спільноти визнають важливість усебічного дослідження і порівняння рамок для забезпечення цілісного й послідовного розвитку SE-навичок, що є визначальним фактором для успішної соціальної інтеграції, особистого благополуччя та професійного зростання людини в сучасному світі. Порівняння рамок SE-навичок дає змогу виявити сильні та слабкі сторони кожного підходу, що сприяє створенню ефективніших і всебічних програм розвитку SE-навичок. За таким принципом побудовано програму розвитку соціально-емоційних навичок SEL Kernels (СЕН «Зерна») від Гарвардського університету для дітей 5–12 років. Означений підхід допомагає інтегрувати найкращі практики з різних рамок SE-навичок в освітній простір і забезпечити найповніше охоплення всіх необхідних навичок в освітньому процесі.

Порівняння рамок SE-навичок має стати одним із вагомих чинників гармонізації освітніх стандартів на міжнародному рівні. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли учнівство мобільно переміщується між різними освітніми системами. Уніфіковані підходи до розвитку SE-навичок полегшують цей процес і забезпечують послідовність у навчанні. Крім того, різні рамки можуть відображати культурні та соціальні особливості, що впливають на розвиток SE-навичок. Зіставлення дає змогу враховувати цей чинник і створювати програми, що більш чутливі до культурного контексту й потреб різних груп учнівства.

Війна в Україні неабияк впливає на дітей і молодь, призводячи до емоційних травм, тривоги, депресії та інших проблем із психічним та соціальним здоров'ям. У контексті реформи «Нова українська школа» (НУШ) і подолання наслідків війни в Україні аналіз та порівняння міжнародних рамок SE-навичок набуває особливої актуальності та значущості. Таке порівняння стане цінним ресурсом для українського вчителівства і розробників/-иць навчальних програм, адже дасть змогу ознайомитися з найкращими світовими практиками. Вивчення різних підходів до розвитку SE-навичок,

репрезентованих у міжнародних рамках, як джерело нових ідей та частина системи професійного поступу педагогічних кадрів спонукатиме українських педагогів/-инь до розроблення шляхів і методів розвитку СЕ-навичок та оцінювання навчальних досягнень учнівства. Усе це допомагатиме вчителькам і вчителям постійно вдосконалювати власні знання та навички у сфері соціально-емоційного навчання. Порівняння рамок забезпечить обґрунтування узгодженої системи розвитку СЕ-навичок для всієї України, що гарантуватиме послідовність і ефективність упровадження СЕН в закладах освіти, сприятиме емоційному благополуччю, стійкості, академічним успіхам і формуванню системи цінностей у дітей і молоді, що важливо для подолання наслідків війни та розвитку мирного демократичного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У галузі порушеної проблематики проведено метадослідження, орієнтовані переважно на вивчення й порівняння результативності різних втручань з розвитку СЕ-навичок учнівства, пошуку інструментарію та критеріїв для такого порівняння. Метааналіз – метод систематичного об'єднання даних із різних окремих досліджень з метою синтезу та узагальнення результатів – набув поширення в дослідженнях проблематики розвитку СЕ-навичок саме в аспекті обґрунтування результативності певних рамок і відповідних програм СЕН. Такий аналіз дає змогу дослідникам і дослідницям більш комплексно та об'єктивно оцінити вплив СЕН на дітей, молоді і дорослих, ніж можна було б це зробити на основі окремих досліджень. Основними показниками метааналізу є: об'єднання результатів декількох окремих досліджень, використання статистичних методів для кількісного оцінювання ефектів, узагальнення результатів для отримання більш точної оцінки ефективності втручань.

Серед відправних досліджень у цьому напрямі варто згадати, зокрема, пошукову розвідку американських науковців і науковиць (Д. В. Пейтон, Д. М. Вордло, П. А. Грачик, М. Р. Бладворт, К. Дж. Томпсетт, Р. П. Вайссберг), які 2000 року дослідили питання соціально-емоційного навчання як основи для сприяння психічному здоров'ю та зниження ризикованої поведінки в дітей і молоді [19]. Необхідність такої наукової розвідки визначалася тим, що на той час вже було розроблено багато програм СЕН, орієнтованих на допомогу школам у зміцненні здоров'я учнівства і зменшенні поширеності вживання наркотиків, насильства та ризикованої сексуальної поведінки. Водночас їхня результативність не оцінювалася й не порівнювалася в дослідницькому контексті, що ускладнювало вибір освітянством оптимальної для певних цілей програми. Цінність проведеної розвідки полягає в тому, що було описано загальні критерії відбору програм СЕН, засновані на теоретичних ідеях, результатах попередніх досліджень і освітніх практиках, які визначають ключові компетентності і особливості відповідних програм СЕН. Було з'ясовано, що компетентностям СЕН відповідають 17 навичок і ставлень, згрупованих за чотирма напрямками: усвідомлення себе та інших; позитивні установки й цінності; відповідальне ухвалення рішень; навички соціальної взаємодії. Дослідниці й дослідники також визначили особливості, які мають вирішальне значення для успіху шкільних програм СЕН: розроблення навчального плану з акцентом на інтеграцію СЕН в структуру уроків; координація з іншими шкільними та позашкільними програмами; навчання вчителів методик СЕН й надання йому постійної підтримки; моніторинг і оцінювання ефективності програм для постійного вдосконалення СЕ-навичок [19].

У 2010 році Дж. А. Дурлак, Р. П. Вайсберг, А. Б. Димнікі, Р. Д. Тейлор, К. Б. Шеллінгер репрезентували результати метааналізу 213 шкільних універсальних програм соціально-емоційного навчання, які охоплюють 270 034 дитини віком від дошкільного періоду до старших класів, присвяченого впливу СЕН на розвиток особистості. Вивчення

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

результативності універсальних втручань на базі закладів освіти продемонструвало значно вдосконалені SE-навички, ставлення, поведінку та академічну успішність у контексті використання програм СЕН. Здобуті дані доповнили зростаючий емпіричний доказ позитивного впливу програм СЕН; довели, що політики/-ині, освітянство і громадськість можуть сприяти здоровому розвитку дітей, підтримуючи залучення науково обґрунтованих програм СЕН у стандартну освітню практику [14].

Дослідження, яке провели науковці Р. Д. Тейлор, Є. Оберле, Дж. А. Дурлак і Р. П. Вайсберг у 2017 році, є важливим внеском у розуміння впливу соціально-емоційного навчання на молодь [23]. Дослідниці й дослідники провели метааналіз результативності 82 шкільних втручань з універсального СЕН, щоб оцінити їхній вплив на розвиток SE-навичок у 97 406 дітей віком від дошкільного періоду до середньої школи. Результати подальшого спостереження, які узагальнювали, починаючи від 6 місяців до 18 років після втручання, продемонстрували позитивний розвиток SE-навичок молоді. Учасники і учасниці дослідження досягли значно кращих результатів, ніж контрольна група, щодо SE-навичок, ставлення та показників благополуччя. Виявлено, що переваги не залежали від раси, соціально-економічного походження учнівства чи місця розташування школи. Розвиток SE-навичок після втручання був найсильнішим предиктором благополуччя під час подальшого спостереження. Рідко оцінювані, але помітні результати (наприклад, закінчення школи та безпечна сексуальна поведінка) ілюструють поліпшення за допомогою SE-навичок критичних аспектів траєкторій розвитку учнівства [23].

У 2017 році вчені С. Е. Домітровіч, Дж. А. Дурлак, К. К. Стейлі, Р. П. Вайсберг оприлюднили результати наукової розвідки щодо соціально-емоційної компетентності як важливого чинника для сприяння позитивній адаптації та зниження ризиків в учнівства [13]. Це дослідження в буквальному сенсі було не метааналізом, а радше оглядом значної кількості джерел інформації, який узагальнив наявні докази важливості соціально-емоційної компетентності у школярів/-ок, доводячи, що така компетентність є критично важливим чинником, на який потрібно спрямувати універсальні шкільні заходи. Адже соціально-емоційна компетентність пов'язана із соціальними, поведінковими та академічними результатами, що необхідні для здорового розвитку дитини, і важливими життєвими результатами в дорослому віці. Така компетентність має здатність до посилення шляхом ефективних втручань і відіграє вирішальну роль у зміні поведінки. У статті узагальнено те, що відомо про ефективні підходи до втручання. З огляду на це запропоновано модель втручання, за якою школи мають поліпшувати соціально-емоційне навчання учнівства, щоб сприяти стійкості. Також надано пропозиції щодо підтримки впровадження цієї моделі втручання всеохопно. Колектив дослідників/-иць наголошує, що ефективні програми СЕН мають бути систематичними та довготривалими, охоплюючи як суто навчальні, так і практичні, необхідні для життя, компоненти. Стаття є цінним узагальнювальним ресурсом для розуміння значення SE-навичок в освітньому процесі та для подальшого розвитку програм СЕН.

Дослідниця С. Сіпріану разом із колегами оприлюднила у 2023 році звіт другого етапу експерименту, що демонструє стан доказової бази для СЕН [12]. Ця публікація репрезентує систематичний огляд і метааналіз сучасних доказів щодо універсальних шкільних втручань із СЕН для дітей віком від дошкільного періоду до 12 класу впродовж 2008–2020 років. Вибірка передбачає 424 дослідження з 53 країн, охоплює 252 окремі втручання з універсального шкільного соціально-емоційного навчання та 575 361 учня і ученицю. Якщо порівнювати з контрольними умовами, результати показали, що учнівство, на яке було спрямовано такі втручання, суттєво поліпшило свої навички, ставлення, поведінку, стосунки з однолітками, академічні досягнення. Якісні зміни

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

відбулися щодо шкільного клімату, безпеки та функціонування школи загалом. Наголошено на значній неоднорідності у змісті універсального шкільного СЕН, особливостях втручання, контексті та якості їх реалізації, що вплинуло на результати учнівства. У статті також обговорюються сильні сторони та обмеження наявних доказів, а також їхній вплив на майбутні дослідження, політику і практику в галузі універсального шкільного СЕН [12].

Наукові дослідження, що тривають, відображають нові аспекти розвитку СЕ-навичок. Порівняння результативності програм СЕН й безпосередньо рамок СЕ-навичок, що є новим кроком метааналізу цієї проблематики, дає змогу інтегрувати в наявні рамки новітні наукові знання й досягнення, що сприяє їх постійному оновленню та вдосконаленню. Водночас це завдання не є методологічно й інструментально простим, потребує напруженої роботи колективів науковиць і науковців, а також використання новітніх технологій.

Новий етап у дослідженні порушеної проблематики – розробка Лабораторії Easel.lab (Гарвардський університет). Наукова спільнота запропонувала надкласифікацію, в якій зібрано основну інформацію про ключові рамки СЕ-навичок, наявні у світі. Методологія створення цієї надкласифікації заслуговує на окрему дослідницьку увагу та детальне вивчення, оскільки її розуміння забезпечить надійну основу для аналізу наявних і розроблення нових програм розвитку СЕ-навичок. Водночас важливо розуміти, що розробники/-иці рамок не надто заглиблювалися у зміст програм, тому побудовані в межах надкласифікації зв'язки між рамками можуть бути недосконалими, а отже, потребують перегляду на основі глибокого занурення у програми й аналізу напрацювань, як-от з позицій п'ятирічного досвіду ГО «ЕдКемп Україна» з упровадження програми соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН).

У контексті реформи НУШ прагнення порівняти компетентності з міжнародними рамками СЕН дасть змогу українським освітнім експертам і експерткам зануритися в інтернаціональний досвід та адаптувати його до місцевих умов для ефективнішого розвитку СЕ-навичок у здобувачів/-чок освіти й освітянської спільноти. Вивчення методології створення надкласифікації рамок сприятиме уточненню пріоритетних аспектів цих навичок з опертям на найкращі практики з різних країн. Отже, такий аналіз не лише забезпечить комплексний підхід до розвитку особистості учня / учениці, а й допоможе впевнитися в рівновазі між використовуваними освітніми цілями і методами з метою оптимізації освітніх стратегій у НУШ.

Мета статті: розкрити і проаналізувати методологію укладання надкласифікації Easel.lab; порівняти, як СЕЕН (і програма, і підхід) узгоджується з LifeComp, CASEL, OECD, а також розширити погляд Easel.lab, враховуючи досвід упровадження програми СЕЕН в Україні у контексті розгортання компетентнісної реформи НУШ.

Дослідницькі завдання:

1. Описати надкласифікацію Easel.lab, схарактеризувати методологію її створення і можливості для поглибленого вивчення рамок СЕ-навичок.

2. Обрати рамки для порівняння, обґрунтувати доречність порівняння СЕЕН (і програми, і підходу) та рамок LifeComp, CASEL, OECD, а також НУШ. Визначити ключові компоненти кожної рамки, ідентифікувати спільні та відмінні риси.

3. На основі глибокого занурення у програму СЕЕН якісно проаналізувати зв'язки між рамками СЕЕН і LifeComp, CASEL, OECD, доповнити зв'язки, встановлені у межах надкласифікації Easel.lab.

4. Оцінити відповідність міжнародних рамок українському контексту освіти в аспекті посилення компетентнісної реформи НУШ в Україні.

Матеріали і методи дослідження:

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Дослідження передбачало використання комплексного підходу та різних наукових методів (теоретичних і емпіричних).

Теоретичні:

– *контент-аналіз* – основним матеріалом дослідження є (1) контент вебсайту лабораторії Easel.lab (Гарвардський університет), насамперед інструмент «Explore SEL» (<https://easel.gse.harvard.edu/>), що забезпечує можливість досліджувати та порівнювати різні рамки соціально-емоційного навчання, а саме надає доступ до рамок SE-навичок, які використовують в освітніх програмах та дослідженнях у всьому світі, зокрема класичних рамок СЕЕН, CASEL, LifeComp, OECD та інших. Вебсайт передбачає інструменти для зручного порівняння ключових аспектів кожної рамки, як-от визначення навичок, методи оцінювання та стратегії впровадження, а також дає змогу користувачам і користувачкам вивчати зв'язки між різними рамками SE-навичок. Це сприяє розумінню, які аспекти й навички перетинаються або відмінні в різних рамках. Крім порівняння рамок, на вебсайті Easel.lab було проаналізовано представлені корисні ресурси, статті та інші матеріали з питань соціально-емоційного навчання, що допомогло уточнити і деталізувати деякі відомості про різні рамки SE-навичок.

Також було проведено аналіз (2) контенту вебсайтів міжнародних організацій: CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) [11], OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) [18], Social and Emotional Learning (SEL) [21]. Досліджували (3) дидактичні матеріали СЕЕН (англомовні, а також перекладені й адаптовані до українського освітнього контенту): «СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму» [7] та навчальні програми для ранньої початкової, початкової, середньої школи [8–10];

– *аналіз законодавчих та нормативних документів* – у вивченні відповідності міжнародних рамок SE-навичок і рамки НУШ спиралися на Концепцію реформи «Нова українська школа», Закони України «Про освіту» і «Про загальну середню освіту», державні освітні стандарти та освітні програми на різних рівнях загальної середньої освіти, професійні стандарти учителя і керівника ЗЗСО, матеріали національного Плану відновлення України від наслідків війни. Використовували також дані аналітичного огляду «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи Нова українська школа» [1];

– *компаративний метод* – алгоритм порівняння рамок SE-навичок передбачав декілька основних етапів і аспектів, які забезпечили систематичність та об'єктивність проведеного аналізу. Насамперед було визначено основний дослідницький фокус, що дав змогу зосередити дослідження на конкретному практико-орієнтованому завданні, а саме було обрано рамки для порівняння, що є найбільш збалансованими й відповідними дослідницьким завданням. Також було визначено основні критерії для аналізу. Під час роботи з обраними рамками звертали увагу на: 1) загальне їх порівняння; 2) оцінку ступеня зв'язків між навичками; 3) різницю в термінології, яка описує навички в межах конкретної рамки;

– *метод узагальнення* для виявлення спільних рис та відмінностей між різними освітніми рамками, коректного опрацювання розміщеної на вебсайті Easel.lab та інших ресурсах інформації й створення нових підходів щодо інтеграції в українську систему освіти міжнародних рамок СЕЕН.

Емпіричні:

– вивчення *експертної думки* вчительства, насамперед шкіл, що беруть участь в експерименті МОН України з упровадження СЕЕН [6], і тренерської спільноти СЕЕН у складі 17 осіб, фасилітаторської команди з СЕЕН у складі 14 осіб [17] для інтерполяції

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

набутих під час контент-аналізу висновків щодо досвіду практичної реалізації програми СЕЕН в Україні;

– консультації з експертами і експертками Easel.lab з обговорення результатів проведеного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Методологія створення надкласифікації Easel.lab

Методологію, описану на вебсайті лабораторії Easel.lab, створено з метою розроблення інструментів та ресурсів для проєкту Explore SEL, спрямованого на підтримку соціально-емоційного навчання і розвиток СЕ-навичок. Означена методологія дає змогу систематизувати й каталогізувати різноманітні рамки навичок, які використовують у галузі СЕН, з метою аналізу та порівняння їхніх елементів.

Важливим є питання, як саме обирали рамки для залучення до надкласифікації. Для цього використовували кілька методів. Насамперед було проведено кабінетне дослідження, тобто аналіз різноманітних джерел інформації, будь-яких ресурсів чи відомостей про рамки, розроблені, щоб допомогти аудиторії зрозуміти, розвинути й оцінити навички в рамках, зокрема допоміжні матеріали, програми та стратегії, інструменти вимірювання тощо. Враховували також будь-які ресурси чи інформацію, надані структурою про фактори, які: 1) впливають на те, як і чому розвиваються навички; 2) спрямовують, як застосовувати структуру в різних вікових групах і налаштуваннях, як-от контекст і культура, перспектива розвитку, супутні результати. Крім того, було проведено інтерв'ю з ключовими інформаторами/-ками – експертами й експертками у галузі СЕН.

Рамки для надкласифікацій розробниці й розробники обирали з опертям на критерії, що відображають таку характеристику рамок: 1) репрезентація широкого спектру СЕ-навичок, а не вузькоспрямованість; 2) сприйнятність і визнання у професійному середовищі; 3) наявність описових навичок, рис, компетентностей, сильних сторін, мислення та/або чітко визначених і закодованих для можливого подальшого аналізу атрибутів. У такий спосіб було обрано 40 рамок для аналізу і порівняння.

Огляд кожної рамки передбачав основну інформацію, що підсумовує фокус, сферу дії та аудиторію певної рамки. Йдеться про: опис рамки, назву і тип розробника, ключові параметри, вік, налаштування, сферу застосування та структуру, призначення, загальне використання, основні публікації, а також рівень деталізації (структуру, навички, поведінку, яку спостерігають, і прогрес навчання).

Навички, залучені до структури, представлено як перелік основних елементів (складників, компетентностей) і конкретних навичок, а також, за можливості, поведінкових дескрипторів. Складність такої роботи була пов'язана з тим, що деякі рамки надають єдиний список компетентностей, тоді як інші групують навички за певними категоріями або ієрархією для кращої організації.

З метою створення інструментів і ресурсів на Explore SEL дослідницька команда Easel.lab розробила систему збору даних і кодування, що забезпечує документування та каталогізацію рамок СЕ-навичок. Це допомогло узагальнити навички, терміни і визначення та встановити, якою мірою конкретні навички пов'язані між рамками. Система кодування інтерполює елементи кожної рамки на широкий набір контрольних показників / результатів у шести сферах / доменах (когнітивній, емоційній, соціальній, ціннісній, сфері перспектив та сфері ідентичності). Ці домени містять набір піддоменів, які репрезентують певні навички в цій сфері. Кожен із піддоменів розділено на коди тестів, що охоплюють поведінку або стан, які можна спостерігати. Елемент або навичка отримували код тесту, якщо кодер встановив, що визначення або опис цього елементу чи

навички, надані в рамках, відповідає навичкам або поведінці, описаним у пов'язаному тесті [15].

Інформацію, накопичену в базі даних, було використано для створення набору візуальних елементів, які дають змогу користувачам/-кам бачити зв'язки між рамками (наприклад, що схоже чи відмінне), навіть якщо для їх позначення використовують різні назви чи терміни. Це може бути корисно для тих, хто шукає певні аспекти або елементи в різних рамках або хоче побачити, як вони взаємодіють між собою.

Вебсайт постійно вдосконалюють після тестування на зручність, яке виконують основні користувачі/-ки, інтерв'ю з ключовими інформаторами у галузі впровадження програм СЕН, збору опитувань і консультацій. Це дає змогу амбасадорам програм СЕН у різних країнах, як-от ГО «ЕдКемп Україна» з програмою СЕЕН, вносити пропозиції, поглиблюючи розуміння рамок і зв'язків між ними.

Чому рамка СЕЕН є однією з найбільш збалансованих

Ресурс Explore SEL містить інструмент для порівняння фокусу на навички в різних структурах. Різні рамки зосереджено на різних речах: деякі охоплюють багато сфер особистості, тоді як інші використовують цілеспрямованіший підхід. З огляду на це може бути складно визначити, які фреймворки відповідають потребам учительства, а які можна поєднати. Ресурс містить гістограми, завдяки яким можна порівняти зосередженість кожної структури на шести загальних сферах або доменах СЕ-навичок (когнітивний, емоційний, соціальний, ціннісний, перспективний та ідентичнісний) і демонструють, як кожна структура акцентує на одній сфері особистості проти інших. Домен – це ключова сфера або категорія, що репрезентує конкретні аспекти або навички в межах певної рамки. У контексті СЕН домени можна розглядати як сфери особистості, на яких зосереджується розвиток навичок та здібностей. Домени охоплюють певні аспекти розвитку особистості та навичок, важливих для гармонійного функціонування людини в соціумі. Аналіз представленості різних доменів у тій чи тій рамці корисний для розуміння загальної її спрямованості або того, на які сфери особистості спрямовано найбільше уваги в певній рамці, а також для розуміння загальної збалансованості програми, яка забезпечує певну рамку.

На основі вивчення даних з вебсайту Harvard Explore SEL можна зробити висновок про те, що рамка СЕЕН (Social, Emotional, and Ethical (SEE) Learning Framework) є однією з найбільш збалансованих із кількох причин. У рамці майже рівномірно розподілено увагу між доменами. Порівняння фокусу на СЕ-навичках у різних рамках дає змогу стверджувати, що в межах соціально-емоційного та етичного навчання приділено значну увагу всім основним доменам, зокрема когнітивному (14 %), емоційному (31 %), соціальному (20 %), ціннісному (29 %), перспективному (3 %) та ідентичнісному (3 %) (рис. 1). З огляду на це забезпечено всебічний розвиток СЕ-навичок учнів і учениць. Ба більше, фокус на етичному компоненті відрізняє СЕЕН від багатьох інших рамок, акцентуючи на важливості моральних принципів і цінностей. Деякі інші рамки нерівномірно виразняють окремі домени, що може призводити до дисбалансу. Наприклад, у рамці емоційного інтелекту (Emotional Intelligence) наголошено переважно на емоційному домені (87 %) і цим применшено інші. Водночас рамка 21st Century Learning приділяє увагу когнітивному домену – 30 %, а емоційному – лише 6 %, що засвідчує значний дисбаланс. Є й інші рамки, як-от Developmental Assets (ages 12–18), у яких емоційний домен взагалі не враховано. Підхід, подібний до рамки СЕЕН, застосовують лише в окремих комплексних рамках на кшталт CASEL, з огляду на що розподіл уваги між когнітивним (17 %), емоційним (17 %), соціальним (33 %), ціннісним (26 %), перспективним (2 %) та ідентичнісним (5 %) доменами є відносно збалансованим.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

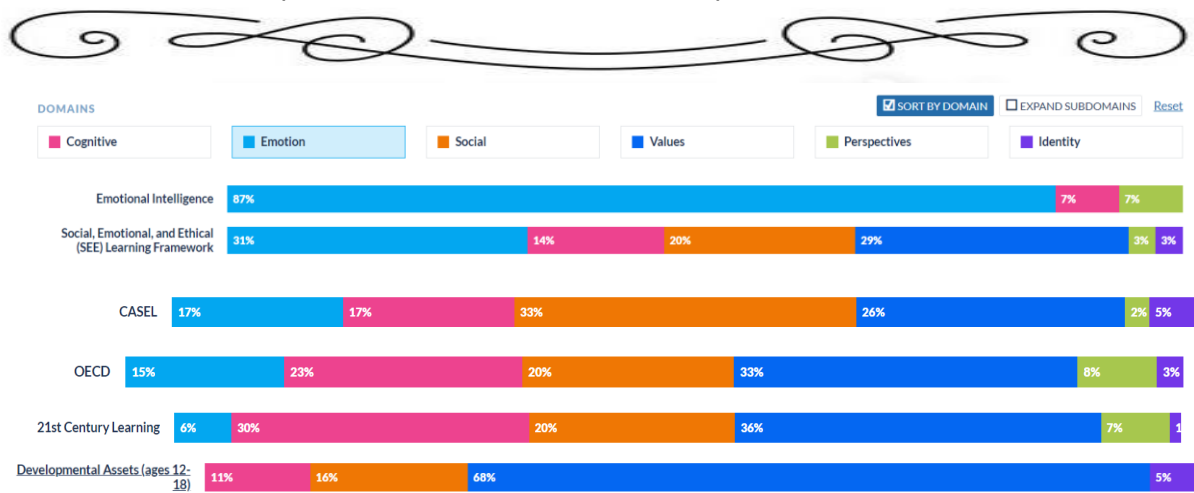

Рис. 1. Порівняння фокусу на СЕ-навичках у різних рамках
Джерело: <http://exploresel.gse.harvard.edu/compare-domains/> (27.02.2026)

Збалансованість рамки СЕЕН підтверджує і визначення навичок з високим рівнем деталізації в кожній сфері особистості, що забезпечує чітке розуміння та можливість ефективного впровадження в освітній процес. Аналіз рамки, репрезентованої на вебсайті Easel.lab, як і програми СЕЕН [7] та відповідних підручників для загальноосвітніх закладів [8–10], засвідчує, що кожен сферу детально розписано, зважаючи і на конкретні навички, що потребують розвитку. Високий рівень деталізації означає, що в СЕЕН загальні поняття не лише згадуються, а й поділяються на дрібні, конкретні навички та стратегії поведінки, які можна оцінювати й розвивати.

Рамка СЕЕН репрезентує досить значне різноманіття навичок у кожній сфері, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку соціально-емоційних компетентностей. П'ятирічний досвід упровадження і мережування програми СЕЕН в освіті України, амбасадоркою якого є команда ГО «ЕдКемп Україна», дає підстави стверджувати, що програма ефективно забезпечує розвиток емоційного інтелекту, критичного для успішної міжособистісної взаємодії та саморегуляції (Короткий звіт за експериментом СЕЕН: <https://bit.ly/summaryseelukraine2024>). Наприклад, у сфері емоційного розвитку програма СЕЕН акцентує на навичках, як-от уміння регулювати власну нервову систему й давати собі раду зі стресом, розуміння емоцій інших та вміння конструктивно працювати з емоціями. Це допомагає учнівству краще розуміти себе й інших, керувати своїми емоціями та посилювати співпереживання. Компетентності, яких набувають у рамці СЕЕН, охоплюють також самоусвідомлення, самоорганізацію, соціальну свідомість, навички побудови стосунків та відповідальне ухвалення рішень тощо. Детальний підхід до розроблення рамки СЕЕН сприяє чіткому розумінню всіма учасниками і учасницями освітнього процесу, що саме потрібно вдосконалювати в кожній сфері для загального гармонійного розвитку особистості.

Водночас програма СЕЕН пропонує практичні методи і стратегії для впровадження соціально-емоційного навчання в освітній процес. Це передбачає інтеграцію СЕ-навичок у різні аспекти шкільного життя (від навчальних програм до шкільної культури та політики), активне залучення всіх учасників і учасниць освітнього процесу: учнівства, вчительства, батьківства і громади. СЕЕН базується на наукових дослідженнях, що демонструють позитивний вплив соціально-емоційного навчання на академічні досягнення, поведінку учнівства та його емоційне благополуччя. Це робить програму СЕЕН ефективним орієнтиром та інструментом для впровадження соціально-емоційного навчання, що відповідає суспільним викликам і потребам освіти.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Обґрунтування вибору рамок для порівняння

Вибір рамок для порівняння й обґрунтування доречності зіставлення СЕЕН з такими рамками, як LifeComp, CASEL, OECD, а також компетентностями і програмами НУШ, є важливим завданням у контексті аналізу їх ефективності та взаємодії. Таке порівняння, за переконанням авторського колективу, удосконалим освітні практики та підвищить якість розвитку СЕ-навичок у закладах освіти України; сприятиме виявленню найкращого педагогічного досвіду, узгодженості програм та посиленню глобальної конкурентоспроможності української освіти.

Аргументом для вибору є ґрунтовність обраних для порівняння міжнародних рамок і орієнтованість компетентностей НУШ на представлені в них навички. Зокрема, рамку LifeComp, що охоплює СЕ-навички, розроблено для сприяння розвитку компетентностей протягом усього життя як ключових згідно з рекомендаціями Ради Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя (2018) [17; 20]. Вперше рамку було опубліковано 2006 року як відгук на запити ринку праці та сфери бізнесу з метою допомогти практикам і практикиням інтегрувати в освітній процес навички, необхідні для досягнення успіху в роботі, житті та вияві громадянської активності в сучасному світі. Зазначимо, що саме ця рамка стала підґрунтям для розроблення нормативної бази реформи НУШ в Україні, у якій вперше було запропоновано цілісний розвиток дитини з фокусом на її благополуччя, що позитивно впливає також на її академічну успішність, подальшу реалізацію в професії, здоров'я [3].

Найбільша фахова спільнота CASEL, натхнена дослідженнями Деніела Гоулмана, відомого дослідника, який зробив значний внесок у розвиток концепції емоційного інтелекту, працює над інтеграцією СЕН у школи, щоб допомогти учнівству розвивати основні навички для успіху в житті.

Фреймворк CASEL є однією з найвідоміших і широко використовуваних рамок для СЕН. Окрім того, ця рамка також є однією з найзбалансованіших щодо розвитку різних груп СЕ-навичок і забезпечує системний підхід до розвитку п'яти основних компетентностей: самосвідомості, самоуправління, соціальної свідомості, навичок міжособистісної комунікації та відповідального ухвалення рішень. П'ятірку СЕ-навичок CASEL, що здобула назву «Велика п'ятірка», можна застосовувати на різних етапах розвитку – від раннього дитинства до дорослого віку та в різних культурних контекстах. Багато наукових спільнот, шкільних округів, штатів і країн використовують цю рамку для встановлення освітніх стандартів і компетентностей від дошкілля до середньої школи. У ній чітко визначено знання і вміння, необхідні учнівству для здобуття успіхів у навчанні, шкільної та громадської активності, здоров'я і благополуччя, повноцінної кар'єри [24].

Міжурядова організація OECD, яка сприяє економічному і соціальному добробуту в усьому світі, підтримує глобальну перспективу щодо розвитку СЕ-навичок, з огляду на що розроблена нею рамка є важливою для порівняння з іншими міжнародними рамками. Рамка OECD окреслює набір компетентностей, пов'язаних із позитивними особистими й суспільними результатами, охоплює широкий спектр навичок, важливих для успішної адаптації в різних культурах і суспільствах. У проєкті OECD Future of Education and Skills 2030 організація визначає ключові компетентності для майбутнього, передбачаючи когнітивні та СЕ-навички, потрібні для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та успіху на ринку праці [18].

У своїх освітніх ініціативах організація приділяє значну увагу СЕ-навичкам, визнаючи їхню важливість для успіху в сучасному світі. Документи і стратегії, розроблені OECD, демонструють зосередженість організації на розробленні й упровадженні стратегій та інструментів інтеграції СЕ-навичок як ключових – рамоквих елементів сучасної освіти і професійного розвитку. Наприклад, у такому продукті організації, як «Навчальний

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

компас ОЕСР 2030» (OECD Learning Compass 2030), окреслено ключові компетентності, необхідні для успіху в майбутньому, і передбачено не лише академічні знання, а й такі СЕ-навички, як співпраця, спілкування, самосвідомість і керування емоціями [18].

Стратегія OECD Skills Strategy визнає важливість розвитку широкого спектру навичок, також і соціально-емоційних компетентностей, які допомагають особистостям протистояти викликам сучасного світу. Стратегія є комплексною і сучасною відповіддю на виклики, що постають перед країнами у зв'язку з глобальними змінами. Вона передбачає необхідність неперервного навчання, ефективного використання навичок у різних контекстах та вдосконалення управління системами навичок. СЕ-навички – невіддільна частина означеної стратегії, оскільки вони забезпечують гнучкість та адаптивність, необхідні для успіху в сучасному динамічному світі.

Рамка OECD як спроба міжнародної спільноти обґрунтувати комплексний набір показників СЕ-навичок була розроблена, щоб керувати дослідженнями з цих навичок. Дослідження 2023 року сприяло участі України в міжнародному вимірюванні СЕ-навичок учнівства, національним центром якого є ГО «ЕдКемп Україна».

Концептуальна рамка OECD для дослідження СН-навичок базується на адаптованій моделі «Великої п'ятірки» та охоплює п'ять доменів: відкритість до досвіду, виконання завдань, взаємодія з іншими, співпраця та емоційна регуляція. На етапі розроблення інструментарію розглядалася ширша група навичок (17), однак у фінальному міжнародному звітуванні використано 15, оскільки окремі конструкти (зокрема самоефективність і мотивація досягати) демонстрували високі перехресні кореляції та обмежену дискримінантну валідність у міжкультурних вимірюваннях [15]. У результаті порівняння даних двох циклів опитувань OECD з'ясувала, що вони некоректно накладаються одне на одне. Окрім того, подальший аналіз засвідчив, що лінія навички ввічливості дуже близька до навички співпереживання, тому не потребує виокремлення, а дані про командну роботу не відображають уміння конструктивно співпрацювати з іншими. Тому остаточний список досліджуваних у ДоСЕН навичок не містить самоефективності та взаємодії. Водночас OECD має намір розглянути ці навички в подальших дослідженнях [4].

Компетентності НУШ є частиною національної освітньої реформи «Нова українська школа», яка передбачає розвиток СЕ-навичок поряд з іншими ключовими компетентностями для всебічного розвитку учнівства. Актуалізацію проблематики розвитку СЕ-навичок в українській освіті багато в чому було детерміновано кризою освітньої системи й процесами, пов'язаними зі зміною акцентів та безпосередньо проведенням освітньої реформи. В аналітичному огляді щодо можливостей упровадження соціально-емоційного навчання в рамках реформи НУШ вказано, що значний обсяг академічних знань, на формуванні якого традиційно зосереджено освітній процес вітчизняних закладів освіти, не гарантує успішної самореалізації особистості. Натомість система цінностей, життєва стійкість, здатність до самоконтролю і здатність брати на себе відповідальність, як і навички спілкування та роботи в команді, вміння розв'язувати складні проблеми і протистояти труднощам, є визначальними для особистісного розвитку і кар'єрного зростання людини [1].

В освітньому законодавстві України визначено ключові принципи ефективного впровадження компетентнісного підходу в освіті, якому поступився знаннєвий, і це сприяє посиленню уваги до розвитку СЕ-навичок у дітей і молоді. Численні закони та зміни в освітньому законодавстві на державному рівні, як-от Закони України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2019), Державний стандарт початкової освіти (2018) і Державний стандарт базової середньої освіти (2020), передбачають розвиток у здобувачок і здобувачів освіти компетентностей і навичок, які відповідають Європейській

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

рамці особистісної, соціальної та навчальної ключової компетентності (LifeComp, 2020) й реалізуються на теоретичних засадах міжнародних вимірювань OECD щодо розвитку SE-навичок учнівства. Потребу в розвитку таких навичок учнівства реалізують також на основі затверджених нещодавно професійних стандартів для вчительства різних категорій. Водночас розуміння сутності таких навичок у вітчизняній науці і практиці сьогодні лише усталюється й потребує уточнення в контексті трансформації системи освіти України з опорою на відповідні дослідження закордонних учених [2]. Порівняння з міжнародними рамками дасть змогу оцінити, якою мірою український підхід відповідає світовим стандартам, а які аспекти варто вдосконалювати.

Результати порівняння

Зазначимо, що одне із завдань дослідження – на основі глибокого занурення у програму СЕЕН проаналізувати зв'язки між рамками СЕЕН і LifeComp, CASEL, OECD, доповнити зв'язки, встановлені у межах надкласифікації Easel.lab.

Для детального порівняння обраних рамок ми скористалися функціоналом «Explore SEL», послідовно порівняли основні складники (компетентності) та навички рамки СЕЕН і обраних міжнародних рамок. З огляду на це було з'ясовано їхню схожість або відмінність у підході до соціально-емоційного навчання. Також ми прагнули уточнити зв'язки між рамками (за методологією Easel.lab) і реальні зв'язки СЕЕН з іншими рамками на основі п'ятирічного досвіду впровадження програми в Україні.

Рамки СЕЕН і CASEL

У результаті порівняння рамок СЕЕН і CASEL встановлено, що всі навички і компоненти, представлені в рамці CASEL, також репрезентовано у рамці СЕЕН. Зазначимо, що у структурі СЕЕН є компоненти, які (1) мають значну кількість зв'язків (6–7) із компонентами рамки CASEL («Співпереживання до інших» та «Навички стосунків»); (2) взаємопов'язані між собою («Міжособистісна обізнаність», «Компонент саморегуляції», компонент «Співпереживання собі»); (3) непов'язані компоненти («Увага та самосвідомість», «Оцінка взаємозалежності», «Визнання гуманності», «Спільнота та глобальна залученість»). Останні зі згаданих не стосуються рамки CASEL, а отже, рамку СЕЕН можна розглядати як ширшу. Рамка CASEL не має такого вираженого етичного компонента, який є в СЕЕН і зосереджується на системному мисленні та етичних принципах.

Загалом рамки спираються на єдиний підхід, тому компоненти обох фреймворків перетинаються в багатьох аспектах. Наприклад, самоаналіз (Self-Awareness) CASEL і емоційна грамотність СЕЕН зосереджені на розумінні власних емоцій; самоуправління (Self-Management) CASEL і регуляція емоцій СЕЕН спрямовані на керування емоціями; соціальна свідомість (Social Awareness) CASEL і співпереживання СЕЕН охоплюють розуміння та дієву прихильність до інших.

Основні подібності цих рамок пояснюються тим, що (1) обидва фреймворки фокусуються на розвитку SE-навичок учнівства, активно використовують дослідження Деніела Гоулмана у своїх програмах, хоча СЕЕН спирається й на інші наукові та етичні підходи до соціально-емоційного навчання; (2) обидва підходи інтегрують ці навички у шкільну програму для поліпшення академічних та особистих успіхів учнівства; (3) CASEL і СЕЕН спрямовані на створення підтримувального та емоційно здорового середовища для навчання.

Рамки СЕЕН і OECD

Порівнюючи рамки СЕЕН і OECD, бачимо, що в рамці СЕЕН є компоненти, які характеризує: значна кількість зв'язків (шість і більше) та/або їх пов'язаність із

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

компонентами рамки OECD («Саморегуляція», «Співпереживання до інших», «Навички стосунків», «Оцінка взаємозалежності»); поєднання п'яти і менше зв'язків («Увага та самосвідомість», «Визнання гуманності», «Спільнота та глобальна залученість»); непов'язаний компонент («Співпереживання собі»). Попри те що зв'язки між рамками видаються доволі міцними, навіть у тих компонентах, які тісно взаємопов'язані, спостерігаємо окремі навички СЕЕН, не представлені у рамці OECD. Наприклад, у компоненті «Увага та самосвідомість» є непов'язана навичка «Карта розуму» (map of the mind); у компоненті «Міжособистісна обізнаність» – навички «спільне сприйняття дійсності разом із іншими» (attending to our shared reality with others), «допомога іншим» (helping others), «трансформація конфлікту» (conflict transformation); у компоненті «Визнання гуманності» – навичка «усвідомлення того, як системи впливають на благополуччя» (appreciating how systems affect well-being); у компоненті «Спільність та глобальна залученість» – навичка «дослідження власного потенціалу для здійснення позитивних змін у громаді та світі» (exploring one's potential for effecting positive change in community and world). Тож, попри міцні зв'язки між рамками, СЕЕН охоплює унікальні елементи, що визначають її комплексний характер щодо соціально-емоційного навчання.

Однак рамка OECD також передбачає деякі окремі навички, відсутні в рамці СЕЕН: у компоненті «Виконання завдання» – це «орієнтація на досягнення» (achievement orientation), «відповідальність» (responsibility), «наполегливість» (persistence); у компоненті «Регуляція емоцій» – навичка «оптимізм» (optimism); у компоненті «Взаємодія з іншими» – навичка «енергійність» (energy); у компоненті «Складні навички» – навичка «самоефективність» (self-efficacy). Ці навички з рамки OECD визначають важливість орієнтації на результат, позитивного емоційного стану, активної взаємодії з іншими та впевненості у власних силах. З огляду на це рамку OECD більш орієнтовано на досягнення та ефективність, водночас СЕЕН зосереджується переважно на самосвідомості, співпереживанні та співпраці. Це пояснюється тим, що OECD створила рамку компетентностей, яка охоплює СЕ-навички поряд з академічними знаннями і компетентностями, необхідними для ефективного функціонування в сучасному суспільстві.

Водночас емоційна грамотність є спільною для обох фреймворків, акцентує на розумінні емоцій та управлінні ними. Компоненти «Співпраця і комунікація» в OECD і «Соціальна взаємодія» в СЕЕН передбачають навички ефективного спілкування та співпраці. Навички СЕЕН орієнтовані на етичні аспекти, які не так яскраво виражені у фреймворку OECD; не представлено компонент «Співпереживання собі». OECD загалом приділяє менше уваги системному мисленню; СЕЕН не передбачає навичок «енергійності» (energy) і «самоефективності», представлених у рамці OECD.

Рамки СЕЕН і LifeComp

Порівняння рамок СЕЕН і LifeComp показує, що загалом вони подібні в таких аспектах, як: сфокусованість на розвитку важливих навичок, що сприяють гармонійному розвитку особистості; акцентування на важливості розвитку соціально-емоційних компетентностей для успішного життя і навчання; інтеграція різних аспектів розвитку – когнітивного, емоційного, соціального та ціннісного. Водночас рамка СЕЕН містить деякі компоненти, повністю відсутні в LifeComp, наприклад «Увага та свідомість», що охоплює такі навички, як «піклування про тіло та відчуття» (attending to our body and sensations), «звернення до емоцій і почуттів» (attending to emotions and feelings), «карта розуму» (map of the mind). У рамці LifeComp також немає компонента «Співпереживання собі» з такими навичками, як «самоприйняття» (self-acceptance), «розуміння емоцій у контексті» (understanding emotions in context), компонента «Саморегуляція» з навичками «балансування тіла» (balancing the body), «когнітивний та імпульсний контроль»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

(cognitive and impulse control), «керування емоціями» (navigating emotions). Ці компоненти акцентовані на внутрішньому світі, емоційному благополуччі та саморегуляції, що є важливими для розвитку повноцінної особистості. Відсутність таких компонентів у рамці LifeComp пов'язана з тим, що рамка переважно зосереджена на описі зовнішніх, практичних навичок, необхідних для успішної діяльності та ефективної взаємодії в суспільстві, як-от креативність, критичне мислення, адаптивність і самостійне навчання.

Натомість рамка СЕЕН приділяє більше уваги внутрішньому світу учнівства, охоплює такі аспекти, як самоприйняття, керування емоціями, когнітивний та імпульсний контроль, фокусуючись на саморегуляції і внутрішньому балансі, сприяючи емоційному та психологічному благополуччю дітей і дорослих. У СЕЕН відсутній компонент, на якому акцентує рамка LifeComp, – «Ініціатива та самоспрямування», що охоплює три навички: «управління цілями та часом» (manage goals and time), «працювати самостійно» (work independently), «бути самостійними учнями/-ицями» (be self-directed learners). Рамка LifeComp також презентує окремі навички, відсутні в СЕЕН, наприклад: у компоненті «Креативність та інноваційність» – «творча робота з іншими» (work creatively with others); у компоненті «Критичне мислення та розв'язання проблем» – «формування суджень і рішень» (make judgments and decisions), у компоненті «Гнучкість і адаптивність» – «адаптація до змін» (adapt to change); у компоненті «Продуктивність і відповідальність» – «управління проектами» (manage projects). Ці навички фокусуються на успішній діяльності, навичках критичного мислення, креативності та управлінні, що сприяють розвитку ефективного й незалежного учнівства.

Як бачимо, обом рамкам властиві сильні сторони та відмінності, які доповнюють одна одну. Рамка СЕЕН забезпечує глибокий внутрішній розвиток особистості на основі керування емоціями та саморегуляції, тоді як рамка LifeComp акцентує на розвитку практичних навичок, необхідних для сучасного суспільства. Отже, інтеграція обох підходів в освітню систему НУШ може створити досить збалансовану систему розвитку учнівства, яка враховуватиме як внутрішні, так і зовнішні аспекти особистісного та професійного зростання.

Як компетентності НУШ і СЕЕН узгоджуються з LifeComp, CASEL, OECD

Компетентності НУШ відображають сучасний підхід до освіти, який базується на принципах інклюзії, особистісного розвитку та підготовки учнівства до протистояння викликам майбутнього. НУШ визначає десять ключових компетентностей, які є обов'язковими для успішного життя в сучасному суспільстві та спрямовані на формування в учнівства здатності адаптуватися до змін, брати відповідальність за власне навчання і розвиток, бути активними громадянами і громадянками та усвідомлювати власну роль у суспільстві [5].

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння – фундаментальні, ключові компетентності, які мають значення для всіх предметів і галузей знань. Ідеться про критичне мислення, комунікативні здібності, креативність та інші компетентності, що вважаються важливими для загальної освіченості й розвитку особистості.

СЕ-навички є частиною наскрізних умінь. Вони належать до ширшої категорії загальнолюдських умінь, необхідних для успішної адаптації в сучасному світі. Сприяючи розвитку цих навичок, українська освіта забезпечує підготовку учнів і учениць не лише до академічних досягнень, а й до ефективної соціальної взаємодії та емоційної стійкості в повсякденному житті.

Ще на рівні ідеї в Концепцію НУШ закладено спорідненість із міжнародними рамками компетентностей та навичок на кшталт LifeComp, CASEL, ОЕСР, СЕЕН. У Концепції НУШ значною мірою відобразилися компетентності та навички, які міжнародна

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

спільнота визначає (насамперед у стандартах LifeComp) як ключові для соціально-емоційного навчання. Неабияку увагу приділено емоційному інтелекту й соціальним навичкам, як-от емпатія, здатність до спілкування та співпраці, які найбільше відображено і розкрито в Концепції НУШ. Навички навчання вчитися охоплюють розвиток критичного мислення, навчання протягом життя і планування власної освітньої траєкторії. На жаль, особистісні навички регулювання емоційного стану і стійкого способу життя в концепції НУШ, розгорнутої ще до масштабних випробувань світовою пандемією і війною в Україні, представлені менше [1, с. 21].

СЕ-навички різних міжнародних рамок у концепції НУШ відображено по-різному, що залишає простір для подальшого розроблення та імплементації цих компетентностей і навичок у Державні стандарти різних ступенів освіти.

Як бачимо, НУШ інтегрує багато принципів із міжнародних стандартів СЕН, водночас має власні унікальні акценти. Ця спорідненість особливо помітна, якщо порівняти НУШ і СЕЕН, що також допомагає виявити лакуни в концепції НУШ, які здатна заповнити програма соціально-емоційного та етичного навчання.

Порівняння стандартів НУШ і рамок та програми СЕЕН дає змогу з'ясувати, що компетентність «Вільне володіння державною мовою» передбачає здатність вільно спілкуватися, яку відображено в СЕЕН як уміле спілкування (спілкування зі співпереживанням так, щоб розширити можливості для себе та інших) і є особливо важливою для сьогодення України. Так само важлива й окреслена в компетентностях НУШ здатність правильно розуміти інформацію, висловлену іноземною мовою, а також вміння усно й письмово передавати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти і погляди на основі слухання, говоріння, читання та письма в різноманітних соціальних і культурних контекстах.

У компетентності «Уміння реалізовувати посередницьку діяльність та міжкультурне спілкування» [5] поряд із її осердям є аспекти спорідненості з навичкою СЕЕН «вдумливе слухання» (здатність слухати уважно, щоб глибше зрозуміти інших та їхні потреби) і ціннісності з навичкою «поцінування фундаментальної рівності всіх» як здатності поширювати усвідомлення фундаментальної рівності та загальної людяності на тих, хто не належить до певної спільноти, та, зрештою, на весь світ, визнаючи речі, що є спільними для всіх нас як людей, – наприклад, прагнення до щастя та благополуччя [15]. Саморегуляція в СЕЕН корелює з навичками регулювання емоційного стану в НУШ, співпереживання до інших у СЕЕН, відображається в громадянських і соціальних компетентностях НУШ тощо.

У НУШ окреслено компетентності в галузі природничих наук, техніки, технологій, що не охоплено СЕЕН, та враховано навички оцінювання і представлення результатів власної або колективної діяльності. Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає формування навички відповідального використання інформаційних технологій у повсякденному житті, що належить до кола СЕ-навичок, але не враховано у рамці СЕЕН. Громадянські та соціальні компетентності рамки НУШ охоплюють унікальну навичку «формування громадського простору та захист прав людини»; культурна компетентність – навичку «регуляція емоційного стану засобами мистецтва».

Важливо, що в рамці СЕЕН добре пропрацьовані ті компоненти й навички, що представлені побіжно або ледь окреслені в компетентностях НУШ, і їх розвиток є викликом під час подальшого розгортання компетентнісної реформи в Україні. Додаткова цінність СЕЕН пов'язана з тим, що ця рамка, як і програма, фокусується на детальному розумінні емоцій і саморегуляції, чого немає, на перший погляд, у НУШ. Попри те що обидві системи обстоюють важливість комунікативних навичок, саморегуляції та емоційної обізнаності, СЕЕН деталізує емоційні аспекти і техніки саморегуляції, тоді як

НУШ більше уваги приділяє академічним та громадянським компетентностям. Саме тому під час подальшої реалізації реформи НУШ варто врахувати навички СЕЕН і поглиблювати їх інтеграцію у шкільні практики. Серед таких навичок – «карта розуму» як вміння класифікувати емоції за моделями, що охоплюють континуум від корисних до потенційно ризикованих; «розуміння емоцій у контексті» як здатність розпізнавати та розуміти емоції, їхнє підґрунтя і основні потреби; «співпереживання собі» як визнання своїх емоцій, розуміння їх контексту та пом'якшення самоосуду. Такі навички СЕЕН є важливими для розвитку особистості, саморегуляції та соціально-емоційної компетентності учнівства і мають посісти важливе місце в сучасних підходах до освіти, зокрема в реформі НУШ.

В умовах війни для українського учнівства надзвичайно запотребовані навички, що забезпечують саморегуляцію і соціальну взаємодію. Рамка СЕЕН містить такі цінні для українського учнівства навички, як: «балансування тіла» – навичка регуляції тіла та нервової системи для оптимізації самопочуття під час стресу або нестачі енергії; «когнітивний та імпульсний контроль» – навичка утримання уваги на об'єкті чи завданні без відволікань; «цінування та виховання доброти і співпереживання» – навичка виявів доброти та співпереживання; «трансформація конфлікту» – конструктивна реакція на конфлікти, сприяння співпраці та мирним стосункам.

Загалом компетентності НУШ узгоджуються з фреймворками CASEL, LifeComp і OECD у таких аспектах, як соціальні навички, самоусвідомлення та навчання вчитися. Імплементация СЕЕН в освітній процес українських шкіл дає змогу інтегрувати компетентності цих фреймворків за допомогою різних аспектів, що сприяє особистісному, соціальному й академічному розвитку учнівства. Важливо забезпечити системний підхід до впровадження соціально-емоційного та етичного навчання, що охоплює підготовку вчительства, створення освітніх матеріалів та підтримку на рівні освітньої політики. Це допоможе зробити освітній процес українських шкіл ціліснішим та ефективнішим, орієнтованим на сучасні виклики і потреби суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Надкласифікація Easel.lab, розроблена Гарвардським університетом, є інноваційним інструментом для систематизації та аналізу різних рамок СЕ-навичок і дає змогу організувати й упорядкувати різні аспекти соціально-емоційного навчання, що є у світі. Методологія надкласифікації Easel.lab базується на глибокому аналізі та порівнянні ключових компонентів різних рамок, що охоплює описові навички, риси, компетентності й атрибути, а також інтерв'ю з експертами і експертками в галузі СЕ-навичок, що сприяє її достовірності та обґрунтованості. Такий підхід забезпечив вибір класифікацій СЕ-навичок, які є широко визнаними у світі й репрезентують різні аспекти СЕН. Надкласифікація уможливила детальний аналіз та порівняння рамок СЕ-навичок, що сприяє кращому розумінню та впровадженню соціально-емоційного навчання в освітній процес.

2. Для порівняння було обрано рамки СЕ-навичок (СЕЕН, LifeComp, CASEL, OECD) та компетентності НУШ, зважаючи на широку прийнятність та визнання у професійному середовищі, а також здатність відображати широкий спектр СЕ-навичок. Зокрема, рамку LifeComp розроблено для сприяння розвитку компетентностей протягом усього життя, що відповідає європейським рекомендаціям; рамка CASEL – одна з найвідоміших для СЕН, що забезпечує системний підхід до розвитку ключових соціально-емоційних компетентностей; рамка OECD пропонує глобальну перспективу на розвиток соціально-емоційного навчання, що важливо для успішної адаптації в різних культурах і

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

суспільствах; компетентності НУШ, розроблені в контексті освітньої реформи в Україні, охоплюють СЕ-навички, що сприяє гармонійному розвитку особистості учнівства.

3. Аналіз зв'язків між рамкою СЕЕН та іншими міжнародними рамками показав, що СЕЕН охоплює широкий спектр СЕ-навичок, зокрема етичні компоненти, що їх часто ігнорують в інших рамках. Якщо порівняти з CASEL, рамка СЕЕН репрезентує всі навички і компоненти, представлені в CASEL, водночас містить такі компоненти, як «увага» та «свідомість», «поцінювання взаємозалежностей», «визнання гуманності», «спільнота і глобальне залучення», а також деякі навички інших компонентів. Якщо порівняти з OECD, рамка СЕЕН також демонструє міцні зв'язки, але містить компонент, такий як «співпереживання собі», не представлений в OECD. Це засвідчує комплексний характер рамки СЕЕН, орієнтованої на розвиток усебічно розвиненої особистості.

4. Відповідність міжнародних рамок українському контексту освіти, а саме компетентностям НУШ, є важливим аспектом для успішної інтеграції СЕ-навичок у навчальні програми. Рамку СЕЕН, що відповідає світовим стандартам, може бути ефективно інтегровано в освітню систему України з метою підвищення якості освіти та розвитку гармонійних особистостей. Компетентності НУШ, базуючись на європейських рекомендаціях та міжнародних дослідженнях, забезпечують відповідність українського підходу світовим стандартам, що сприятиме посиленню глобальної конкурентоспроможності української освіти.

Порівняння з міжнародними рамками дає змогу також виявити аспекти, які варто вдосконалювати, впроваджуючи найкращі практики для забезпечення всебічного розвитку учнівства. Під час розробки освітніх документів упровадження освітніх програм різного рівня варто акцентувати на елементах емоційної грамотності, як-от створення ментальних карт емоцій та розуміння їхнього контексту, плекання співпереживання собі – позитивного самоприйняття та пом'якшення самоосуду. В освітньому процесі необхідно посилити увагу до регуляції тіла та емоцій шляхом запровадження практик стійкості, а також до формування в учнівства навичок когнітивного й імпульсного контролю на основі реалізації методик утримання уваги на об'єкті чи завданні, які пропонує насамперед програма СЕЕН, уже імплементована в шкільну освіту України. Варто розширити значення навички доброти та співпереживання в НУШ за допомогою інтеграції програм та інструментів СЕН, що сприяють розвитку цих СЕ-навичок в учнівства. Важливим є також викладання методів конструктивної реакції на конфлікти та сприяння мирним стосункам і підтримання загального благополуччя.

СЕЕН інтегрується в НУШ на основі освітніх стандартів, навчальних програм, педагогічних підходів, підготовки вчительства та створення підтримувального шкільного середовища. Це забезпечить усебічний розвиток учнівства, допомагаючи йому не лише успішно навчатися, а й розвивати соціально-емоційні навички, необхідні для життя в сучасному світі.

Напрямами подальших досліджень визначаємо поглиблене вивчення процесу розвитку СЕ-навичок у різних культурних та соціальних контекстах України. Це передбачає дослідження своєрідних потреб та викликів, які можуть поставати в окремих культурах або регіонах, а також те, як найкраще адаптувати програми СЕН до цих умов. Водночас важливим напрямом є проведення довгострокових досліджень, що оцінюватимуть вплив програм СЕН на учнівство. Це дасть змогу виявити, які саме навички найбільше впливають на академічні успіхи, емоційне благополуччя та соціальну інтеграцію в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с.
2. Елькін О. Б., Рассказова О. І, Гринько В. О., Марущенко О. А. Зміцнення освіти через соціально-емоційне навчання: актуальні напрями дослідження в Україні та світі. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 1(58). 2024. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.299183> (дата звернення: 01.12.2025).
3. Елькін О. Б. Соціально-емоційні навички як нова альтернатива м'яким: до питання еволюції відомого поняття. Реалізація концепції едукативної фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 травня 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електрон. вид.]. Харків : ХГПА, 2024. 415 с. С. 125–132. URL: <https://repository.khpa.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ae256fee-53bd-423f-b554-1cbef51d9d2f/content> (дата звернення: 05.12.2025).
4. ДоСЕН – міжнародне дослідження соціально-емоційних навичок: офіційний сайт. URL: <https://dosen.edcamp.ua/> (дата звернення: 05.12.2025).
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 05.12.2025).
6. Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України на листопад 2019 – грудень 2024 років»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.11.2019 № 1431. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-provedennya-eksperimentu-vseukrayinskogo-rivnya-1431> (дата звернення: 05.12.2025).
7. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму / голов. ред. О. Елькін. 2-ге вид. Київ: ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с.
8. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для ранньої початкової школи / голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2021. 320 с.
9. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для початкової школи / голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2021. 339 с.
10. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для середньої школи / голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2021. 416 с.
11. CASEL. URL: <https://casel.org/> (viewed: 05.12.2025)
12. Cipriano C., Strambler M. J., Naples L. H., Ha C., Kirk M., Wood M., Sehgal K., Zieher A. K., Eveleigh A., McCarthy M., Funaro M., Ponnock A., Chow J. C., Durlak J. The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. *Child Dev.* 2023 Sep-Oct; 94(5):1181-1204. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.13968> (viewed: 05.12.2025).
13. Domitrovich C. E., Durlak J. A., Staley K. C., Weissberg R. P. (2017). Social-emotional competence: an essential factor for promoting positive adjustment and reducing risk in school children. *Child Dev.* March; 88(2): 408-416. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.12739> (viewed: 05.12.2025).
14. Durlak J. A., Weissberg R. P., Dymnicki A. B., Taylor R. D., Schellinger K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Dev.* Jan-Feb; 82(1):405-432. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x> (viewed: 05.12.2025).
15. Easel.lab. URL: <https://easel.gse.harvard.edu/> (viewed: 05.12.2025).
16. EdCamp Ukraine. URL: <https://www.edcamp.ua/en/main-page> (viewed: 05.12.2025).
17. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Key competences for lifelong learning, Publications Office, 2019, p. 7. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540> (viewed: 05.12.2025).
18. OECD Learning Compass 2030. URL: <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html> (viewed: 05.12.2025).

19. Payton J. W., Wardlaw D. M., Graczyk P. A., Bloodworth M. R., Tompsett C. J., Weissberg R. P. Social and emotional learning: a framework for promoting mental health and reducing risk behavior in children and youth. *J Sch Health*. 2000. May; 70(5):179-85. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2000.tb06468.x> (viewed: 05.12.2025).
20. Sala A., Punie Y., Garkov V. and Cabrera Giraldez M. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19418-7. DOI: <https://doi.org/10.2760/302967,JRC120911>. (viewed: 05.12.2025).
21. SEELEARNING. URL: <https://seelearning.emory.edu/en/home> (viewed: 05.12.2025).
22. Steponavičius M., Gress-Wright C., Linzarini A. Social and emotional skills: Latest evidence on teachability and impact on life outcomes, OECD Education Working Papers. 2023. No. 304. OECD Publishing, Paris, DOI: <https://doi.org/10.1787/ba34f086-en> (viewed: 05.12.2025).
23. Taylor R. D., Oberle E., Durlak J. A., Weissberg R. P. The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. *Child Dev*. 2017 July/August; 88(4):1156-1171. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.12864> (viewed: 05.12.2025).
24. What Is the CASEL Framework? URL: <https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/> (viewed: 05.12.2025).

REFERENCES

1. Analitichnyi ohliad «Mozhlyvosti dlia realizatsii sotsialno-emotsiinoho navchannia v ramkakh reformy «Nova ukrainska shkola» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / Hrynevych L., Drozhzhyna T., Hloba O. ta inshi; za zah. red. L. Hrynevych, S. Kalashnikovoi. Kyiv: «Vydavnycha hrupa «Shkilnyi svit», 2021. 312 s. [in Ukrainian].
2. Elkin, O. B., Rasskazova, O. I., Hryenko, V. O., Marushenko, O. A. (2024). Zmitsnennia osvity cherez sotsialno-emotsiine navchannia: aktualni napriamy doslidzhennia v Ukraini ta sviti [Strengthening Education through Social and Emotional Learning: Current Research Directions in Ukraine and Worldwide]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 1(58). S. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.299183>. [in Ukrainian].
3. Elkin, O. B. (2024). Sotsialno-emotsiini navychky yak nova alternatyva m'iakym: do pytannia evoliutsii vidomoho poniattia [Social-Emotional Skills as a New Alternative to Soft Skills: On the Evolution of a Well-Known Concept]. *Realizatsiia kontseptsii edukatsii fakhivtsiv osvitnoi haluzi v umovakh innovatsiinoho rozvytku suspilstva: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (17 travnia 2024 r., m. Kharkiv) / za zah. red. H. F. Ponomarovoi; KZ «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady [Elektron. vyd.]. Kharkiv : KhHPA. 415 s. S. 125–132. [in Ukrainian].
4. Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho Doslidzhennia sotsialno-emotsiinykh navychok (DoSEN) v Ukraini (2022–2024) [DoSEN – International Study of Social and Emotional Skills]. Tom 1 / kol. avt. : O. Elkin, O. Marushchenko, H. Bychko, V. Tereshchenko, M. Mazorchuk, T. Vakulenko ta in.; za red. O. Elkina, O. Marushchenka, V. Tereshchenka; HO «EdKemp Ukraina». Kharkiv, 2024. 223 s. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/Nacionalniy-zvit-DOSEN.pdf>. [in Ukrainian].
5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual Framework for Reforming Secondary Education]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
6. Pro provedennia eksperymentu vseukrainskoho rivnia za temoiu «Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia v uchniv m'iakykh navychok shliakhom sotsialno-emotsiinoho ta etychnoho navchannia» na bazi zakladiv zahalnoi serednoi osvity Ukrainy na lystopad 2019 – hruden 2024 rokiv» [On conducting a nationwide experiment on the topic “Organisational and pedagogical conditions for developing students’ soft skills through social-emotional and ethical learning” in general secondary education institutions of Ukraine, November 2019 – December 2024]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 18.11.2019 № 1431. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-provedennya-eksperymentu-vseukrayinskogo-rivnya-1431> [in Ukrainian].
7. SEEN-putivnyk. Sotsialno-emotsiine ta etyчне navchannia: osvitnia prohrama dlia navchannia sertsia y rozumu [SEE Learning Guide. Social, Emotional and Ethical Learning: An Educational Program for Educating the Heart and Mind] / holov. red. O. Elkin. 2-he vyd. Kyiv: TOV «Inzhynirynh», 2023. 148 s. [in Ukrainian].
8. Sotsialno-emotsiine ta etyчне navchannia: navchalna prohrama dlia rannoї pochatkovoї shkoly [Social, Emotional and Ethical Learning: Curriculum for Early Primary School] / holov. red. O. Elkin. Kharkiv: Dim reklamy, 2021. 320 s. [in Ukrainian].

9. Sotsialno-emotsiine ta etychne navchannia: navchalna prohrama dlia pochatkovoї shkoly [Social, Emotional and Ethical Learning: Curriculum for Primary School] / holov. red. O. Elkin. Kharkiv: Dim reklamy, 2021. 339 s. [in Ukrainian].
10. Sotsialno-emotsiine ta etychne navchannia: navchalna prohrama dlia serednoi shkoly [Social, Emotional and Ethical Learning: Curriculum for Secondary School] / holov. red. O. Elkin. Kharkiv: Dim reklamy, 2021. 416 s. [in Ukrainian].
11. CASEL. URL: <https://casel.org/>
12. Cipriano, C., Strambler, M. J., Naples, L. H., Ha, C., Kirk, M., Wood, M., Sehgal, K., Zieher, A. K., Eveleigh, A., McCarthy, M., Funaro, M., Ponnock, A., Chow, J. C., Durlak, J. (2023). The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. *Child Dev.* Sep-Oct; 94(5):1181-1204. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.13968>
13. Domitrovich, C. E., Durlak, J. A., Staley, K. C., Weissberg, R. P. (2017). Social-emotional competence: an essential factor for promoting positive adjustment and reducing risk in school children. *Child Dev.* March; 88(2): 408-416. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.12739>
14. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Dev.* Jan-Feb; 82(1):405-432. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
15. Easel.lab. URL: <https://easel.gse.harvard.edu/>
16. EdCamp Ukraine. URL: <https://www.edcamp.ua/en/main-page>
17. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Key competences for lifelong learning, Publications Office, 2019, p. 7. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>
18. OECD Learning Compass 2030. URL: <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>
19. Payton, J. W., Wardlaw, D. M., Graczyk, P. A., Bloodworth, M. R., Tompsett, C. J., Weissberg, R. P. (2000). Social and emotional learning: a framework for promoting mental health and reducing risk behavior in children and youth. *J Sch Health.* May; 70(5):179-85. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2000.tb06468.x>
20. Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. and Cabrera Giraldez, M. (2020). *LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence*, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-76-19418-7. DOI: <https://doi.org/10.2760/302967>, JRC120911
21. SEELEARNING. URL: <https://seelearning.emory.edu/en/home>
22. Steponavičius, M., Gress-Wright, C., Linzarini, A. (2023). Social and emotional skills: Latest evidence on teachability and impact on life outcomes. *OECD. Education Working Papers.* No. 304. OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/ba34f086-en>
23. Taylor, R. D., Oberle, E., Durlak, J. A., Weissberg, R. P. (2017). The state of evidence for social and emotional learning: A contemporary meta-analysis of universal school-based SEL interventions. *Child Dev.* July/August; 88(4):1156-1171. DOI: <https://doi.org/10.1111/cdev.12864>
24. What Is the CASEL Framework? URL: <https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/>

Дата першого надходження статті до видання – 13.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування – 4.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) – 27.03.2026